

anmak amacıyla şiirlerini tazmin etmesini tavsiye eder. Fettâhî de bu tavsiyeye uyup bu şairlerin gazellerinin matla' beyitlerini alarak onları tazmin eder. 4. *Dîvân*. Fettâhî'nin gazel, kıta ve rubâîlerini ihtiva eden eserini iki nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Fâtih, nr. 5399, vr. 1^b-55^a; Esad Efendi, nr. 3422, vr. 55^a-88^a kenarında). 5. *Risâle fî 'ilmi'l-bedî'*. Reşidüddin Vatvât'ın *Hadâ'îku's-sihr*'inden ve onda bulunmayan konularda başka kitabından faydalanılmak suretiyle kaleme alınan eser "mâna güzelliği" (1^b-24^a) ve "telaffuz güzelliği" (24^a-56^a) olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Ayasofya, nr. K. 4000). 6. *Risâle fî 'ilmi'l-^carûz*. Eser yukarıdaki yazmanın 58^a-88^a varakları arasında yer almaktadır. 7. *Esrârî ve Humârî*. Bir esrarçuyi konu edinen eser Fuzûlî'nin *Benap ü Bâde* adlı kitabına ilham kaynağı olmuştur (Rypka, *HIL*, s. 285). 8. *Ta'birnâme*. Küçük bir manzumeden ibarettir (a.e., a.y.).

BİBLİYOGRAFYA :

Fettâhî, *Hûsn ü Dil* (nşr. Gulâm Rızâ Ferzân-pûr), Tahran 1351 hş., nâşirin önsözü, s. 5-12; Ali Şîr Nevâî, *Mecâlisü'n-nefâis* (nşr. Tayyâr Lad-çı), Taşkent 1961, s. 15; Devletşah, *Tezkire* (nşr. Muhammed Abbâsî), Tahran 1338 hş., s. 470; Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb*, Önsöz, s. XIII; *Keşfü'z-zunûn*, I, 417, 666; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 741; *Osmanlı Müellifleri*, II, 67; Abdülhüseyn Nevâî, *Hândmîr Ricâl-i Kitâb-ı Habîbü's-siyer*, Tahran 1324 hş., s. 108; İhsan Yârşâtur, *Şi'r-i Fârsî der 'Ahd-i Şâhrûh*, Tahran 1334 hş., s. 180-184; Münzevî, *Fihrist*, IV, 2811; II/2, s. 1637-1639; V, 3570-3571, 3676-3677; Hânbabâ, *Fihrist*, II, 1751, 2144; A. Bausani, *Storia delle literature del Pakistan*, Milano 1958, s. 111-117; a.mlf., *Fattâhî, EI²* (Fr.), II, 885-886; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 459-460; *FME*, I, 352-353; J. von Hammer, *Redekünste Persians*, Viyana, ts., s. 290; Rypka, *HIL*, s. 284-285; a.mlf., *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân* (trc. İsa Şihâbî), Tahran 1354 hş., s. 451-452; Meredith-Owens, *Handlist of Persian Manuscripts 1895-1966*, London 1968, s. 73; Cl. Huart, "Fettâhî", *IA*, IV, 582.

TAHSİN YAZICI

FETTENİ

(الفتنى)

Cemâlüddîn Muhammed
Tâhir b. Alî el-Fettenî
(ö. 986/1578)

Hindistanlı hadis âlimi.

914'te (1508-1509) bugünkü adı Patan (Arapça telaffuzu Fetten) olan Nehrevâle'de (Gucerât) doğdu. Siddîkî ve Gucerâtî nisbeleriyle de anılır. Küçük yaşta

Kur'an'ı ezberledikten sonra ilk öğrenimini Burhâneddin es-Semhûdî ve Nâkûrî gibi âlimlerden gördü. Hac için gittiği Hicaz'da (944/1538) bir müddet kalarak Ebû'l-Hasan el-Bekrî, İbn Hacer el-Heytemî, İbn Arrâk, Abdullah el-Ayderûs ve Cârullah el-Mekkî gibi âlimlerden ders aldı. Kâdiriyye ve Şazeliyye şeyhi Müttakî el-Hindî'ye intisap etti. Hindistan'a döndükten sonra ders vermeye başladı ve "Hint muhaddislerinin efendisi" lakabıyla meşhur oldu. Babasından miras kalan büyük mal varlığını talebelerine sarfetti. Seyyid Muhammed Gavs Şettârî ile Ekber Şah'ın sadrû's-sudûru Şeyh Abdünnebî meşhur talebelerindendir.

Bid'atlara karşı çıkan bir müceddid olarak önemli hizmetler yapan Fettenî, görüşlerini şiddetle eleştirdiği Mehdevîler'e karşı sert bir mücadele başlattı. Gucerât'ı fetheden Ekber Şah ile görüşerek (980/1572) şirk ihtiva eden unsurlarla mücadelede ondan destek sözü aldı. Gerçekten Mehdevîler'le mücadelesi esnasında yeni Gucerât valisi Hân-ı A'zam Mirza Aziz Bey'den büyük yardım gördüyse de onun yerine geçen Abdürrahim Hân-ı Hânân döneminde durum tersine döndü. Bu gelişmelerle ilgili şikâyetlerini bildirmek için Ekber Şah'ın sarayına gitmek üzere çıktığı yolculuk sırasında Mehdevîler'e mensup bir kişi tarafından Ücceyn yakınlarında öldürüldü (6 Şevval 986/6 Aralık 1578). Sârengpûr'da defnedilen Fettenî'nin kabri daha sonra kız kardeşinin oğlu Şeyh Nûr Muhammed tarafından Patan'daki aile kabristanına nakledildi.

Eserleri. Hadis alanında çalışmaları bulunan Fettenî'nin önemli eserleri şunlardır: 1. *Mecma'ü bihâri'l-envâr fî garâ'ibi't-tenzîl ve letâ'ifi'l-aḥbâr*. En meşhur eseri olup şeyhine atfen hazırladığı büyük bir Kur'an ve hadis lugatıdır. Kitabın hadislerle ilgili kısmı *Kütüb-i Sitte* hadislerindeki garîb kelimeleri ihtiva etmektedir. Birkaç defa yayımlanan eser (I-II, Leknev 1248; I-IV, 1284, 1314) Habîbürrahman el-A'zamî'nin tahkikiyle yeniden neşredilmiştir (I-V, Haydarâbâd-Dekken 1967-1973; I-V, Medine 1415/1994). 2. *Tezkiretü'l-mevzû'ât*. Fettenî bu eserinde, münekkitlerin mevzû yahut zayıf olduğunda ittifak ettikleri veya makbul saymadıkları haberleri senedlerini zikretmeksizin bablara göre sıralamış, zaman zaman kendi görüşlerine de yer vermiştir. Mukaddimesinde bazı hadis terimleri, hadis uyduran kimseler

ve içinde uydurma rivayetler bulunan kitaplar hakkında kısa bilgilerin de yer aldığı eserin çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1343; Bombay 1927; Beyrut 1399). 3. *Ḳânûnü'l-mevzû'ât ve'd-ḡu'afâ'*. Zayıf râvilerle hadis uyduranlara dair alfabetik bir eser olup *Tezkiretü'l-mevzû'ât* ile birlikte basılmıştır. 4. *el-Muḡnî fî zabḥi esmâ'ir-ricâl*. Yanlış okunma ihtimali bulunan bazı râvilerin isimleriyle ilgili olan eser İbn Hacer el-Askâlânî'nin *Takrîbü't-Tehzîb*'i ile birlikte (Delhi 1290, 1320) ve müstakil olarak (Lahor 1973) yayımlanmıştır. 5. *el-Kifâyetü'l-müfriḥîn*. Cemâleddin İbn Hâcib'in Arap gramerine dair meşhur eseri *eş-Şâfiye*'nin şerhidir (Hindistan 1284). Fettenî'nin bunlardan başka *Risâle fî luḡati'l-Mişkât* ve *Ta'liku't-Tirmizî* adlı eserlerinden de söz edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Fettenî, *Tezkiretü'l-mevzû'ât* (nşr. M. Abdülcelîl es-Sâmerûdî), Beyrut 1399, nâşirin mukaddimesi, s. 1-2; Abdülhak ed-Dihlevî, *Aḥbârü'l-aḥyâr*, Delhi 1309, s. 272-273; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 410; Âzâd-ı Bilgrâmî, *Me'âşirü'l-kirâm*, Agra 1328, s. 194-196; a.mlf., *Sübḥatü'l-mercân* (nşr. M. Fazlurrahmân), Aligarh 1976, I, 109-114; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 164-165; Abdülkâdir b. Abdullah el-Ayderûs, *en-Nürü's-sâfir 'an aḥbâri'l-karnî'l-âşir*, Bağdad 1934, s. 361-362; Abdülvehhâb b. Ahmed, *Tezkire-i Muhammed b. Tâhir* (trc. Seyyid Ebû Zafer Nedvî), Delhi 1954; Siddîk Hasan Han, *İthâfû'n-nübelâ'*, Kanpûr 1288, s. 397-400; a.mlf., *Ebcedü'l-^culûm*, Beyrut 1978, II, 22-223; Fakîr Muhammed Ceylî, *Hadâ'îku'l-Ḥanefiyye*, Leknev 1906, s. 385-387; Rahman Ali, *Tezkire-i 'Ulemâ-i Hind*, Leknev 1322, s. 195-196; Ali Muhammed Han, *Mir'atü'l-Aḥmedî*, Kalkûta 1928-30, II, 116-117; Serkis, *Mu'cem*, II, 1670-1671; Brockelmann, *GAL*, II, 416; *Suppl.*, II, 601-602; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-ḥavâṭir*, IV, 298-301; Zübeyd Ahmed, *The Contribution of India to Arabic Literature*, Allahâbâd 1945, s. 152, 254, 403; Mehmet Özşenel, *Pakistan'da Hadis Çalışmaları* (yüksek lisans tezi, 1992), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 39-40.

K. A. NİZAMI

FETVA

(الفتوى)

Fikihî bir meselenin dinî-hukukî
hükümünü açıklayan cevap.

"Yiğit, delikanlı" anlamındaki fetâ kelimesinden gelen fetvâ (fütüyâ, çoğulu fetâvâ, fetâvî), sözlükte "bir olayın hükmünü açıklayan veya hükmünü koyan, güçlükleri çözen kuvvetli cevap" anlamındadır. Fikihî terimi olarak "fakih bir kişinin sorulan fikihî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koy-